

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 123/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen rajamenettelystä ja poikkeusolovaltuuksien laajentamisesta ulkomaalaislaissa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Heikki Vestmanin /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 123/2020 vp:

Aikooko hallitus ryhtyä valmistelemaan lainsäädäntöä Suomen turvallisuuden suojaamiseksi uuden kansainvaelluksen varalta,

aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin EU:n turvapaikkadirektiivin salliman rajamenettelyn implementoimiseksi ulkomaalaislakiin ja

aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin poikkeusolovaltuuksien laajentamiseksi hallitsemattomassa kansainvaelluksessa siten, että määritetään rajan yli päästettävien turvapaikanhakijoiden enimmäismäärä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomi kannattaa muuttoliikekysymyksiin kokonaisvaltaista eurooppalaista lähestymistapaa. On tärkeää, että muuttoliiketilanteen kehittymistä seurataan EU:ssa jatkuvasti ajantasaisella tilannekuvalla ja ryhdytään viipymättä tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin. Suomelle on tärkeää, että kaikki EU:n toiminta noudattaa kansainvälistä oikeutta sekä kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia.

EU on monilla tavoin paremmin valmistautunut siirtolaisten saapumiseen kuin vuonna 2015. EU on esimerkiksi vahvistanut yhteistä rajavalvontaa ja EU:n virastojen toimintaa. Hallitsematonta tilannetta ei todennäköisesti pääse syntymään. Lyhyellä aikavälillä on epätodennäköistä, että vuosien 2015–2016 kaltainen suurten ihmisjoukkojen hallitsematon liikkuminen Euroopan halki toistuu.

Suomessa valmiutemme arvioida ja varautua muuttoliikkeisiin on vuoden 2015-2016 tapahtumien jälkeen parantunut. Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikössä toimii tilannekeskus, joka tuottaa viranomaisille ja poliittisille päättäjille ajankohtaista tilannekuvaa maahanmuutosta. Valtakunnallista ja alueellista valmiussuunnittelua on päivitetty ja viranomaisten osaamista ja riskien arviointia kehitetty. Viranomaiset tekevät jatkuvasti varautumissuunnittelua myös laajamittaisen maahantulon varalle.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 123/2020 vp

Rajamenettely on osa turvapaikkamenettelyä ja sitä voidaan käyttää EU:n ulkorajoilla, ei sisärajoilla. Rajamenettelyyn voidaan ohjata vain ilmeisen perusteettomat hakemukset ja hakemukset, jotka jätetään tutkimatta. Rajamenettelyllä sellaisenaan ei olisi saatavissa merkittävää vaikutusta laajamittaisen maahantulon hallintaan. Tämä johtuu muun muassa siitä, että rajamenettely vaatii huomattavan paljon raja-alueelle keskitettyjä henkilövoimavaroja ja kaikki tapaukset on käsiteltävä yksilöllisesti neljän viikon kuluessa. Käsittely sisältää yksilölliset päätökset säilöönotosta ja niiden vahvistamisen käräjäoikeudessa, turvapaikkatutkinnan ja -päätöksenteon, tulkkauksen ja oikeusavun. Raja-alueella olisi myös oltava viranomaistoimintaan ja säilöönottoon soveltuvat tilat ja henkilökunta hakijoista huolehtimiseksi sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Neljän viikon jälkeen hakijat on joko päästettävä maahan tai poistettava maasta. Osa hakijoista voidaan mahdollisesti ottaa säilöön tämänkin jälkeen, jos säilöönnotolle on laillisia perusteita.

Myös EU:ssa vallitsee yleinen käsitys, että rajamenettely ei ole erityisen tehokas keino laajamittaisen maahantulon hallintaan maarajoilla. Rajamenettely on alun perin suunniteltu käytettäväksi lähinnä lentokentillä. Esimerkiksi vuoden 2015-2016 tilanteessa rajamenettelyllä ei Suomessa olisi saatu merkittäviä vaikutuksia. Ruotsista saapuneisiin sitä ei olisi voitu lainkaan soveltaa.

Hallitus on käsitellyt kysymystä rajamenettelyn ottamisesta osaksi turvapaikkamenettelyä, mutta tässä vaiheessa ei ole katsottu aiheelliseksi ryhtyä valmistelemaan uutta lainsäädäntöä. Turvapaikkamenettelyä koskevan vuoden 2013 direktiivin sääntely rajamenettelystä on hyvin yleisluonteinen ja sääntely on EU:ssa edelleen uudistamisen kohteena. EU:n komission on tarkoitus antaa maahanmuuton sääntelyä koskevat uudet ehdotuksensa lähitulevaisuudessa.

Valmiuslaissa (1552/2011) säädetään viranomaisten toiminnasta ja toimivaltuuksista poikkeusoloissa. Valmiuslain 3 §:ssä määritellään ne poikkeusolot, joissa valmiuslaki ja sen toimivaltuudet voidaan ottaa käyttöön. Määritelmän 3 kohdan mukaan poikkeusoloja ovat väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat.

Laajamittainen maahantulo on Kansallisessa riskiarviossa 2018 (Sisäministeriön julkaisuja 2019:5) tunnistettu yhdeksi kasvavista uhista, joka voi muodostaa kansallisen häiriötilanteen. Laajamittaista maahantuloa ei sellaisenaan ole säädetty valmiuslain mukaiseksi poikkeusoloksi. Valmiuslain 3 §:ssä tarkoitettujen poikkeusolojen toteaminen edellyttäisi sellaista laajamittaista maahantuloa, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat. Jos valmiuslaissa määriteltyyn poikkeusoloon, kuten aseellisen hyökkäyksen uhkaan tai lähialueella tapahtuneeseen suuronnettomuuteen, liittyisi laajamittaista maahantuloa, voisivat valmiuslain mukaiset toimivaltuudet myös tulla sovellettavaksi.

On huomattava, että valmiuslain 5 §:n 1 momentin mukaan lakia sovellettaessa on noudatettava Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita ja kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja sääntöjä. Kansainvälisissä sopimuksissa tai EU:n lainsäädännössä ei ole sääntelyä turvapaikkahakemusten enimmäismääristä. Esitetyt hakemukset on sopimusvelvoitteiden ja EU-lainsäädännön mukaan tutkittava.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 123/2020 vp

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 15 artiklan mukaan sodan tai muun yleisen hätätilan aikana, joka uhkaa kansakunnan elämää, on mahdollisuus poiketa tietyistä kyseisessä sopimuksessa turvattujen velvoitteiden noudattamisesta, edellyttäen että poikkeukset eivät ole ristiriidassa valtion muiden kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kanssa. Sopimusvelvoitteista poikkeavista toimista on ilmoitettava Euroopan neuvostolle. Hätätilaa tai poikkeustilaa koskevista poikkeuksista olisi säänneltävä selkeästi ja rajoitettava ajallisesti ja maantieteellisesti.

Oikeusministeriössä on ryhdytty vahvistamaan tietoperustaa valmiuslain ajantasaistamista varten. Selvitystyötä jatkaa valtioneuvoston varautumisen pysyvä yhteistyöelin Turvallisuuskomitea, jonka tilaama jatkoselvitys valmistuu kevään 2020 aikana. Sen tulosten pohjalta oikeusministeriössä arvioidaan, millä tavoin valmiuslain tarkistamista koskeva lainvalmistelutyö käynnistetään.

Helsingissä 24.3.2020

Sisäministeri Maria Ohisalo